

SỐ GẦN ĐÚNG VÀ SAI SỐ

Gv: Ts Đỗ Đức Tâm.

Định nghĩa 1. Số a gọi là số xấp xỉ của số đúng A , ký hiệu là $a \approx A$, nếu a khác A không đáng kể và được dùng thay cho A trong tính toán.

Định nghĩa 1. Số a gọi là số xấp xỉ của số đúng A , ký hiệu là $a \approx A$, nếu a khác A không đáng kể và được dùng thay cho A trong tính toán.

Ví dụ. Số $a = 3,14$ thường được dùng để xấp xỉ số π .

Định nghĩa 2. Hiệu $\Delta = |A - a|$ gọi là sai số tuyệt đối của số xấp xỉ a .

Định nghĩa 2. Hiệu $\Delta = |A - a|$ gọi là sai số tuyệt đối của số xấp xỉ a .

Định nghĩa 3. Sai số tuyệt đối giới hạn của số xấp xỉ a là số Δ_a sao cho:

$$|a - A| \leq \Delta_a.$$

Khi đó, ta viết $A = a \pm \Delta_a$ và hiểu rằng $a - \Delta_a \leq A \leq a + \Delta_a$.

Ví dụ: xác định sai số tuyệt đối giới hạn của số xấp xỉ $a = 3,14$ thay cho số $A = \pi$.

Giải. Vì $3,14 < \pi < 3,15$ nên

$$|a = \pi| < 3,15 - 3,14 = 0,01$$

do đó có thể chọn $\Delta_a = 0,01$.

Định nghĩa 4. Sai số tương đối của số xấp xỉ a , ký hiệu là δ , là số sao cho:

$$\delta = \frac{\Delta}{|A|} = \frac{|A - a|}{|A|}.$$

Định nghĩa 4. Sai số tương đối của số xấp xỉ a , ký hiệu là δ , là số sao cho:

$$\delta = \frac{\Delta}{|A|} = \frac{|A - a|}{|A|}.$$

Định nghĩa 5. Sai số tương đối giới hạn của số xấp xỉ a , ký hiệu là δ_a , là số sao cho:

$$\delta_a = \frac{\Delta_a}{|a|}.$$

Ví dụ: Đo chiều dài hai trục máy nhận được kết quả như sau:

$$l_1 = 112,5\text{cm} \pm 0,1\text{cm};$$

$$l_2 = 7,3\text{cm} \pm 0,1\text{cm}.$$

Tính sai số tương đối giới hạn và kết luận phép đo nào chính xác hơn?

Định nghĩa 6. Những chữ số có nghĩa trong một số là những chữ số của số đó kể từ chữ số khác 0 đầu tiên (kể từ trái qua phải).

Ví dụ. 003600 có 4 chữ số có nghĩa.

36×10^2 có 2 chữ số có nghĩa.

36000×10^{-1} có 5 chữ số có nghĩa.

Cho số xấp xỉ a của số đúng A có dạng thập phân $a = \dots a_2 a_1 a_0, a_{-1} a_{-2} \dots$ với sai số tuyệt đối giới hạn là Δ_a .

Định nghĩa 7. Nếu chữ số a_s trong số a thoả mãn điều kiện $0 \leq \Delta_a \leq 0,5 \times 10^s$ thì ta nói a_s là chữ số tin tưởng. Những chữ số không phải là chữ số tin tưởng thì gọi là chữ số khả nghi.

Ví dụ: Số gần đúng $a = 2,5785030$ có sai số tuyệt đối giới hạn $\Delta_a = 0,0043$. Xác định chữ số tin tưởng, chữ số khả nghi?

Giải. Do

$\Delta_a = 0,0043 = 0,43 \times 10^{-2} < 0,5 \times 10^{-2}$
nên chữ số thứ 2 sau dấu phẩy là chữ số tin tưởng. Do đó, số a có 3 chữ số tin tưởng là 2, 5, 7.

Cho số xấp xỉ a của số đúng A với sai số tuyệt đối giới hạn là Δ_a . Có 2 cách viết số xấp xỉ:

Cho số xấp xỉ a của số đúng A với sai số tuyệt đối giới hạn là Δ_a . Có 2 cách viết số xấp xỉ:

1. Viết số xấp xỉ a kèm theo sai số tuyệt đối giới hạn: $A = a \pm \Delta_a$.

Cho số xấp xỉ a của số đúng A với sai số tuyệt đối giới hạn là Δ_a . Có 2 cách viết số xấp xỉ:

1. Viết số xấp xỉ a kèm theo sai số tuyệt đối giới hạn: $A = a \pm \Delta_a$.
2. Mọi chữ số có nghĩa đồng thời là những chữ số tin tưởng.

Cho hàm số khả vi $u = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$ và sai số tuyệt đối giới hạn của các đối số x_i là Δ_{x_i} ($i = \overline{1, n}$).

Gọi U và X_i là giá trị đúng của u và của các đối số x_i ($i = \overline{1, n}$).

Công thức tổng quát của sai số:

$$\Delta_u = \sum_{i=1}^n \left| \frac{\partial u}{\partial x_i}(x) \right| \Delta_{x_i}.$$

$$\delta_u = \sum_{i=1}^n \left| \frac{\partial}{\partial x_i} \ln(f(x)) \right| \Delta_{x_i}$$

Ví dụ: Tính sai số tuyệt đối giới hạn và sai số tương đối giới hạn của thể tích hình cầu $V = (1/6)\pi d^3$, biết đường kính $d = 3,70\text{cm} \pm 0,05\text{cm}$ và $\pi \approx 3,14$.

Một số công thức tính sai số

1. Sai số của tổng $u = x_1 + x_2 + \cdots + x_n$:

$$\Delta_u = \Delta_{x_1} + \Delta_{x_2} + \cdots + \Delta_{x_n}.$$

$$\delta_u = \frac{\Delta_{x_1} + \Delta_{x_2} + \cdots + \Delta_{x_n}}{|u|}.$$

2. Sai số của hiệu $u = x_1 - x_2$:

$$\Delta_u = \Delta_{x_1} + \Delta_{x_2}; \delta_u = \frac{\Delta_{x_1} + \Delta_{x_2}}{|x_1 - x_2|}.$$

Một số công thức tính sai số 3. Sai số của tích $u = x_1 x_2 \cdots x_n$:

$$\delta_u = \delta_{x_1} + \delta_{x_2} + \cdots + \delta_{x_n}.$$

4. Sai số của thương $u = x_1/x_2$:

$$\delta_u = \delta_{x_1} + \delta_{x_2}.$$